

DPN 5741

Title : अनुभव आत्मा ज्ञान ANUBHAVA ĀTMĀ JNĀNA

Run. No. 6432

Cat. No.

Micro. No.

Subject दर्शन Philosophy

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 23x13

Folios 8

Lines (in a page) 10

Compl. / Incompl.

Chapt. / act /

Author / translator Ramānand Svāmī
रामानन्द स्वामी

Scribe / donor

हर्षमान सिंह Harsaman Singh

Date: NS / SS / VS / KS 1971

Ruler / place

भोलादे टोल Bholāchem tole
Bhaktapur

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thyasaphu / one side yellow

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

ॐ नमः श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ सिवाजिने आइ। गदिद्व. हे सक्ती। मे सरोमा

जो दत्त मन पवन रूपले ॥ आत्मा हय सीव शक्ती वस्त्राका दत्त । अर्थात् सवाल. जवाब
 रूपमें वस्त्राका हुन ॥ १ ॥
 शक्ती जो द चंचालि सोभाव दत्त । सीवजी जो दत्त सांल सोभाव हुन ॥ तिनै. सीव
 शक्ती जो द । हृदय कमल विषये वसि आहु आहु में सयोग हुदा माया हपी लैला.
 प्रकाश भयाका दत्त ॥ २ ॥

समाप्ति / Post-colophon

इति श्री श्रीव शक्ती सम्बन्धे अनुभव आत्मा योगः रामानन्द स्वामि वीर ... (यन उपलब्धः
 सीमन्त) द्वाभ्याम् ॥ २ ॥ दुर्धर्ष का क्लृप्त का ०००
 स. १९७१ फेब्र २७ गते माघ वी १२ रोज ४ मा लेखी सकी (आलः सीमन्त)
 का रामानन्दलार्ई भोलादे कोल वस्त्रे हर्षमान सिंवाट लेखी चंथामा दुम्भ ॥

। शिवशक्तीसम्वादे । अनुभव आत्मा ज्ञान ।

२

ॐ नमः श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ सिवजिते आज्ञागदं हनु हसकी । योस
 शिरमाजो हनु मनःपवनरूपने ॥ आत्मारूपसीव शक्तीवस्याका हनु । अर्थो न स
 बालः जवाफ रूपभै वस्याका हनु ॥ १ ॥ शक्ती जो हनु चंचलिसो भाव हनु सीव
 जी जो हनु सांग सो भाव हनु ॥ तिने सीव सक्ती जो हनु । हृदय कमल विषे व
 सि आफु ओ फे भै संयोग हृदा मायारूपी संसार प्रकास नयाका हनु ॥ २ ॥ मा
 या नयाका सिव सक्ती का ते न हनु । ते सै तेजरूपि माया लोग दो सत रज तम
 गुन मय ले तत्वरूपी बन भयाका हनु ॥ तस अर्थ यो नन न हृदे संम साया ह
 ति देन ॥ ३ ॥ योगी हरुः योगासन मार्गसि अखंड मण्डलाकार को ध्यान गर्हा
 सम्राभा न माया देखी दुतिन जां हनु ॥ उधेर आया पहीने स मायारूपी मन ले
 पकी हा हनु ॥ ४ ॥ ते सा भया यो सै सार को दुख सुख भोग गणों को हनु भनी सवा

॥ १ ॥

लहदासिवनवाफरीछन॥ तेजरूपिमनले भोगगछन॥ कलाहीसाफलेन
ने जसै सुये कातेन लेगदो अनेक कर्म वेवाहा रच दछन॥ भोगगदछन॥
तो भोगजो छ सुये लाई थाहा छैन॥ तसै तेजरूपी मनले गयो कोदुखः आ
त्मा लाई थाहा हुदैन॥ ५॥ आत्मारूपी सुये हुनः जसै सुये कोरने जको फर
फः फरक छैन॥ तसै आत्मा मनको भिंद छैन॥ मन र आत्मा कला हुन भेने
वली स्वरूप हुन॥ ६॥ वर्तनरूपिमनः आत्मारूपि अग्नि कोनव मिलन जादा
वली भनि प्रकास हुन गयामे॥ मन र आत्मा भिंद छैन॥ मन लेगदो आत्मा। आ
त्मा लेगदो मन प्रकास भयाका छन॥ ७॥ यके हुन सो भो होई न भनियोगी हर
जांद छन अयोगी जांदैनन॥ भिंद भिंद देखे छन॥ मनको अंग जो छ सतो
रज तम गुण हुन॥ वायु सो रूप भै मकार सो नाई सि॥ आकाश जो सो मात्री

हेरेर हीन्पा वा निभया को ॥ ८ ॥ जोग मा मात्र लघु गरेर वस्मे ॥ दस ईं दीय काम को
आधी का आधार मा वस्पा का हुनाले मन हुनु ग या का हुनु ॥ ९ ॥ यो सबै कल्प
ना मात्र रहेछन् भनि देवेर त्याग गर्नु सका आत्मा हुं थो मन हुन्पा थो यन ॥ त्या
ग गर्नु बस कनाले मन रूपी भौं संसार मा घुम्दै रहेछन् ॥ १० ॥ यो सहर ले परि आ
या को भोग गर्नु जो हो पुनस्को भोग हो ॥ अही ले को कल्प या जो हो पुनस् भोग न
जाने हुन् जाने ता जो छ मनै छ अरु छैन ॥ ११ ॥ तसर्थ ले कल्प ना गरी न पुगे रहेछ भ
नि चीही कल्प ना लाई त्यागनु ॥ पुनस्को आर्जु जति भोगनु जो छ न गरी हुंदैन पुनस् ॥ १२ ॥
लाई भोगनु पर्छ भनि कल्प ना न राखनु ॥ १३ ॥ भनि आफू मन जस्को बाध छ
उं सै लाई चेतने भनु ॥ यो सबै अनेक ज्ञान जो छ मन लाई चिहाउ ना निमी
ल मात्र हुन् ॥ मन लाई चीहि केही अनुभव पाया पछि ज्ञान सर्व जो छ कही

कासिताजसो देखीन जांछु ॥१३॥ अर्थात् मनको विकार मात्र हुनु भ
निजानि ॥ नीष्टांति मार्ग मा मन राखी प्रसूति मार्ग वाट बेवाहार गरि अर्थात्
जोग भोग मार्ग मा जो रत्ना को छ योगी मा भ्रेष्ट हुनु ॥१४॥ वीना तत्वले आ
त्मा मिलेन । वीना आत्मा ले तत्व मिलेन । तस अर्थ आत्मारूपी गुरु हुनु ॥
भनिजानि अरु भेना ले तत्व मिलेन । तस अर्थ आत्मारूपी गुरु हुनु ॥ भनी
जानि अरु भेना ले नाम रूप ले भया को मात्र रहेछु भनिजानि । यको न सावसु
॥१५॥ मन वाई वैराग्य गरि मुक्त छेन ज्ञान वाई वैराग्य हुद मुक्त हुँछ ॥ तस अ
र्थ मन जो छ मायारूपी हुँन । चेतन जो छ जोति रूपी हुनु ॥१६॥ संसार रूपी अ
धकार मा वीना चेतन रूपी बलिन भै के सि देखी दैन ॥ न देख्य का मा क सरिसा
को मौला ॥ तस अर्थ आफू ले जास संम अनुभव गरि बुद्ध देखे सुने को छ वा रा

संम माच देष्ट ॥१७॥ मुख ले माच भेना लाई जो ह साख वान ह ले सो ग
म ध्ये पाता ल का क र्ण नि भे द ह न ॥ मुख ले जी ते र के गर्नु आ फु मी जा नु प हं ॥
जा नु का हा ह भ नौ ला आ फु ले जा ने घ घ दो जु न क ल पी त ग न्या को ह व क्षी जा नु
ह अंत ह न ॥१८॥ त स अ र्थ ॥ आ फु न पु ग्पा का था डे मा क न प ना न ह ना ले
ज न्म नु जी दै न ॥ न पु ग्पा का न दे खे का था ड मा म न क स री जा ला ॥ त ले व स यो
हु न् भ नी न चि ने का म न ले ॥ क स री व स से ग मि ल न जा ला त स अ र्थ ये ले
चिं ह प हं ची ह्रि या प छि म न् मि ल नु जो ह न दे खी क न क स री मी ल नु जा ला
ग्या नि ले पु रु नु ॥ जु न ल य मा आ फु ले अ भ्या स ग न्या को ह ते से मा ल य ह ॥३॥
ना क न जो ह ॥१९॥ ग्या नि ह ले वि चा री पु रु नु प हं सु र्वे ज न ह को के भा ड ह ॥
सु र्वे भे ना से को हो भ न्या ॥ व स जां ना मा ज भे अ भ्या स मा ला गे नी ति नै हु न् ॥२०॥

जैसे आखान हन्या ले न जी कै वाली राखे को वली दे दैन ॥ तैसे तत्व न जानि
काले। ब्रह्म चिदै नन। मनो भु भन्या को मोछ गुरु पदे सले मात्र हे छ ज फल
ले ह दे न मन पवन यकै हु न भनि जान ॥ २० ॥ मन नो एकी पवन नो एकी दैन पान
नो एकी मन नो एकी दैन परस्पर हु न ॥ ब्रह्म चीहा उने वाये कु न हो भने मंत्राक्षे
र साधना गर्दी। लामो सको गरी भंदा जसो प्रकृति हु छ भनो लाई तैसे हु न
॥ २१ ॥ रूप देखना लाई विना तत्व ले देखी दैन। तत्व भन्या को जो छ न। दुर्वे न ज
सि हु न। जैसे आखा ले थ हन्या दु नु न सकने बिज दुर्वे न ले ह दो दु ह सि दे छ
छ न तैसे हु न ॥ २२ ॥ जैसे पानि गे डोडा जे मा वस छ न ॥ घालि डीया वगै र जो
छ न मन भन्या पानि तैसे हु न ॥ ससार मा भुति न गया को कार न सुन ॥ इला
गु रूपी सी रमा। मन माहा ग ज भै चील गी व ९ बुद्धी वर ९ ईनि २ मंत्रि सा थति

कि ३

१॥ गुरुरूपी धर्म ग्यानरूपी जो हो प्रोक्षित कल्पनारूपी जो छ अस्सी ॥ २४ ॥ वांछनरूपी
 संतोष ॥ ई-दीयरूपी माहने सिपाही आदी भै ॥ वांछे करूपी विचारणीय ॥ भोगी
 लास गी वस्या का छन ॥ मन्माहा राजवार हुकुम भयामा ॥ तत्पर भै काम का जग
 शिव स्या का छन ॥ २५ ॥ यत्नारितने मन्माहा राज जो छन ॥ कल्पनारूपी सि संग भा
 गविला सगी ॥ मोहीत भै वस्या का कुनाले मन्माहा राज लाई मुक्ती हुन्या तत्व
 का वांछे चिनु पछ भन्या पादै छन ॥ २६ ॥ यस्वे हरवार से सार्भै चौरा सि भो
 ग का छन ॥ राज भोग मा वसि भोग गन्या तार्पनि ॥ सधै भोग गर्नु पाउने होई नः ॥ ४ ॥
 अवश्य मनु पछ भनि ॥ चैतन्य भै ॥ आफू गुरु प्रोक्षित वांछनरूपी संग जान उप
 दे मली यो मवे अस ससार रहे छन ॥ २७ ॥ अहो आस ज्यै आफू मा आफू भु
 लि ॥ आफू लाई जो छ अरु थानि दुई त हुदा मात्र ससार हुन गया को रहे छ ॥ म

लाहारी अनुभव गुरु संग गै ग्यान रूपी दुंगा । तत्वरूपी बहुना ॥२८॥
न भै यो अधो संसार सागर । पार जानु न सकने रहै छ भनि जानि ॥ गुरु मु
खी भै काम क्रोधादित्या गुण नै त्यागी चेतने रूपी मन गरी मुक्त हुनु पछि
॥२९॥ मन्माहा राज भै वस जे ल मुक्ती का वादो खुल्ये न भनि जान ॥ मला
हारी गुरु संग ग्यान रूपी दुंगा तत्वरूपी बहुनालि । ते स दुंगा मा जो छ
चीत बुधि अहंकार काम क्रोधादी जे जति छ सवै गयी मन्माहा राज
जो छ पारतनु उपाय गरी जानु पछि ॥३०॥ ॥ इति श्री शिव सक्ती स
म्यादे अनुभव आत्मा ज्ञान रामानंद स्वामि विरचिते प्रथम अध्याय ॥१॥ ॥
आत्मा को तत्व ज्ञान अरु पनि भेद सुन ॥ जसै यम नेत्र ले चंद्र सूर्य लाई ।
तत्कालै देखे छुन । तसै तत्व दर्शि योगी हर ले आत्मा लाई तत्कालै देखे

छन् उस्तालाई योगी भन्नु ॥ १ ॥ न देखीने जो जति प्राणि छन् आत्मा अदृष्ट
हुनाले यो एमिहु त्देनन् ॥ तत्त्व दर्शि अनुभवि गुरु विना सुद्धात्मा ज्ञान दुर्ल
भ छन् ॥ २ ॥ आत्मा वाट अजपा । अजपा वाट गायत्री प्रकास भै ते सै गाय
त्री ले जो छ । अनेक २ अनिते वस्तु प्रकास गर्छ ते सै अनित्य वस्तु निते मानि
मुली श मे सा भै र आ का छन् ॥ ३ ॥ तस अर्थ । अजपा दि लाई त्याग भया
पडि मात्र । आत्मा प्रकास देखि छ ॥ अनेक भेदा दी । सा खार्थी भै हि दना
लेर अनेक तिर्थ वृतादि जप होमा दि ले पनि आत्मा प्रकास गर्दैन ॥ ४ ॥ त
त्त्व ज्ञान्यो भने अनेक साधन हेनु पर्दैन । अनेक मुक्ती ज्ञान जो छ जति चाही छ
॥ आफै मा प्रकास भै आई छ सदेह छैन ॥ तस अर्थ । तत्त्व दर्शि दुर्लभ छ । मै
त्र गायत्री आदी शि रूपै जा थक्ने हरु जो छ पारणानै छैन ॥ ५ ॥ तत्र मैत्र

॥

॥ ५ ॥

जंन सास्य कौनै कुरो न भूयाता पनि । तत्व लाई चिह्ना अभ्यास मात्र ग याप
नि मुक्ती पद जो छ जा वडै न भनि दीत न हुनु ॥६॥ तत्व का संयोग ले अवसे
मुक्ती हुन्छ ॥ तत्व का मही माय मोहो भनि को व ताउन सक छ को हो सक दे
न ॥ तत्व न बुझी क्रीया ले मात्र पनि आत्मा प्रकास देधी दैन ॥ ॥ क्रिया न
गरि तत्व ले मात्र पनि आत्मा प्रकास देधी दैन ॥ युक्ती युक्त ले मात्र प्रकास हुन्छ ॥ त
त्व योग जो छ न । पछि चक्रम करुणी हुन । युक्ति युक्त भनाले । हुलो रूपी हुन भनि जा
न ॥ ८ ॥ बिना हुलो ले आगा ओरि दैन । योग क्रिया भनाले यदङ्क योग हुन ॥ एत
योग भनाले तत्व हुन ॥ यदङ्क योग भनाले हठ योग हुन ॥ तसर्थ ॥ एत योग हथ
योग को संयोग नभै मुक्त आत्मा प्रकास हुदैन ॥ ९ ॥ आत्मा प्रकास हुडा । भु
दी कामी निस्त्रि संग ओक माल हुदा पनि काम जायेन ॥ तव योग सिद्धि हुन्छ

॥ तव प्राणवायुजोड सुस्मनामामित्नाकनजोड ॥ १० ॥ जव प्राणवायु सु
स्मनामा वहे को देखीनुजोड ॥ तव प्राणवायुजोड आफ्र अधीनमा रहेछ
॥ जव प्राणवायु आफ्र अधीनमा बस्छ ॥ तव अकासमात् अनेकज्ञान
प्राप्तहुन्छ ॥ ११ ॥ जव तव प्राणवायुजोड सुस्मनामा तपभयाको देखीयन
॥ ताहा सम्मयोग सिद्धी भयोको छैन । अभ्यासगत्याको निष्फलैछ भनि जान
॥ १२ ॥ जव प्राणवायु सुस्मना यत्न भयो भने मनो न्मणि सिद्ध हुन्छ । जव मनो
न्मनि सिद्ध भयो । ताहा जगदीश्वर का रूपाले । सै पूर्ण योग ज्ञानको विकार ॥ ६ ॥
बुद्धनाकनजोड ॥ १३ ॥ तव मुमुक्षु रूप जोड सै सार देखी न्मुक्त भो ननी जान ॥
योगीले पहिले अभ्यासमा लाग्दा बलि पनि साथ मान राखनु ॥ १४ ॥ हे जानि
हो कुलधर्म १ कुलनिद्रा २ कुलद्रव्य ३ कुलाभ्यास ४ कुलदेवता ५ कुल

वेवाहार दयति खनु मुखकन। अवसे निंदान गर्नु ॥१५॥ गयो भने अवस्थनामि
छ। प्रभवायु सुक्ष्मगामा जाह समलय भयाको छैन। ताहासम्म कुंभक क्लयान
छादनु। मुस्मनायुत्थापछितेति मीहानत पदैर्न ॥१६॥ ओंकार्यको छैर काप्र
कृतिले गर्दो। योभवसे सार सागजगत् देखी नगयाका हुन् भीनर। गीतादी च
त्रुवेद सास्त्रगै हजो छ। एक ओंकारका वाचक हुन् अरु छैन ॥१७॥ ओंकारको
हुंकार सव्द जो छ। अनहदनाद भनुति नै हुन् अरु छैन। ति नै नाद सव्द प्रकट गरि
जस योगीले सुँड छन। तस योगीसवै मा भ्रै छ हुन् ॥१८॥ कुंदलिसक्ती प्रवा
धनभै सुक्ष्मनादार सुँदै न ॥ कुण्डलीनी सक्ती प्रबोध हुदा जो छ आहु माकि
मीलाही दोहुँ चालहुँ छ अनहदनाद भुनि नाक नजो छन। ते सैनाद सुँनाको त
य गर्दो ज्वाला मुखिरूप हुनाक नजो छन ॥ यो तत्व जभ्ने जानि अभ्यास गर्छ ते स्था

इयोगीनेनु ॥१९॥ तस्मापि आयापनि । योगीने आफनेमनछोदनु । धेरै थोरै ग
देर हुनु ॥ यो संसारमा तत्त्व सिवाय अरु केही छैन ॥ तत्त्वका चमत्कारमा ब्रह्म
॥२०॥ तस अर्थ मुमुक्षु ज्ञानिहरूले तत्त्वको अनुभव वृद्धि गर्ने को अभ्यास गर्नु
॥ तत्त्वका अभ्यासमा लाग्दा पछि पुग्ने बल यस्मोर देखी नाकण जो छ ॥२१॥
गुरुमुखबाट तत्त्व ज्ञान जानि यका तत्त्वले माको मत वीछाडनामा वसिद सई
यवमगयी सोछो आउ भै भृ कृति वा नासिका दीक्षी गरि ॥२२॥ अमलम
न मुंडा गरि सिवमक्तो यके हुन्या क्रिया गरि । सहीत कुंभक द्वाग प्राण कीया
गारि ॥ पीरि अमी लोण्डु निलोर हीन ॥२३॥ भयाका आधारित अनलेषनु ॥
आधोपेत मध्येय कथं दत्त लाई । यक वीद वायु मेलना लाई धाई एवमु आफ्ना
सहिर लाई पीर हुन्या कुणे नयानु ॥२४॥ बहुत न बोल्नु । कोनै मा आसा न गर्नु ॥

॥७॥

पर्वपर्व मामात्रासि संभोगगर्भुसि सन ए यनु । दस मुद्रा अवसेगर्भु ॥ २५ ॥ रेचरु
मा अवसे सनै सनै गर्भु । ज्ञानवैराग्यकोवी कारुण्यु ॥ विजयास्वीकार विना
योगमार्ग प्रकास हुँ देन हे से विदे ॥ २६ ॥ जति अनुभवगति हे दी पनि सारु
वक्तृमोर्जीम् केही पुनेक्षे प्रमान न देखी या का ज्ञान सास्त्र हरु मान ला
गु ॥ २७ ॥ पान अपान लाई समान गर्भु मा लागु ॥ श्वेद बुधीन गर्भु । अरु
प्राणायाम गर्भु योग कामोषे जो छ प्राणायामे हो न नि जान ॥ २८ ॥
त्वा अरु प्राणायाम लाई जो छ एक सहीन कुंभक प्राणायाम ले सिद्धा
ई ई छन ॥ तस अर्थ सहीन कुंभक गुरु मुख ले जीनु ॥ अरु ले जां देन यो
गासन वाधी भगुदीर्घास्ति शिर्षाहिले सुख्य कला को ध्यान गर्भु वाहा प
छी नाह मंदको ध्यान गर्भु वाहा पछि चंद्र कला को ध्यान गर्भु वाहा पछि

अध्यान हेतु भनी जानु हे सम्वीत ॥ २९ ॥ गेह साख को मोष की याम
की वातो ध्यो छ जाने दार पोते छ सहीत कुंभ क हुन् यो पद जस ले जा
यो लपो मुक्ती हुन् यो जान मुख लाई जश्ले भयो लपो हुन् मुखे हुन् ॥ ३० ॥
सहीत कुंभ क जश्ले फेर गर गछ तिहुन् फेर मे जो छ भनि विजया क त्य
माले खी न गया का छ न भनि सिव आजो गछ नः यो अती उव पे भौर ला
का जान जो छ न श्री गुरु ग्यान सागर का चरण रवी दु मन ले सि ले रा ना
नंद स्वामि वाट प्रे का स भ वः ॥ तत्व पांनी परा गति म् ॥ ३१ ॥ ॥ ५ ॥
पुं श की संवादे अनुभव आत्मा योग एमानन्द स्वामि वीर ॥ ३२ ॥
ध्यायो ॥ २ ॥ ॥ शुद्ध वा असुद्ध वा मम दोषो न दीयते ॥
से १६ ७० पाठ ३० गते माघ वशी १३ राज ४ माले खी सकी नी ॥
का एमानन्द लाई भोला छे रोल वह्य हय मा जी से कह ले थो च थाजा शुभ